

KS. DARIUSZ KWIATKOWSKI

ŚWIĘCENIA PREZBITERÓW W PONTYFIKALE RZYMSKIM Z 1990 ROKU

WPROWADZENIE

Dekretem *Ritus Ordinationum* z 29 VI 1989 r. Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów promulgowała *editio typica altera* części Pontyfikatu Rzymskiego zawierającej *Obrzędy święceń biskupa, prezbiterów i diakonów*¹ Uwagę zwraca zmieniony tytuł księgi, który przyjmując porządek zstępujący, od biskupstwa do diakonatu, bardziej respektuje teologię sakramentu święceń prezentowaną przez najstarszą tradycję Kościoła i nauczanie Soboru Watykańskiego II. Poza tym użycie liczby pojedynczej w przypadku biskupa i liczby mnogiej przy święceniach prezbiterów i diakonów ukazuje, że Kościół lokalny ma tylko jednego biskupa, a wielu prezbiterów i diakonów²

Dekret rzymskiej Kongregacji wyjaśnia, że konieczność przygotowania drugiego wydania wzorcowego spowodowana była doświadczeniem płynącym

---

Ks. dr Dariusz KWIATKOWSKI – adiunkt Wydziału Teologicznego UAM w Poznaniu wykładowca liturgiki w Wyższym Seminarium Duchownym w Kaliszu oraz w Instytucie Teologicznym w Koninie; przewodniczący Wydziału Liturgiki i Dyscypliny Sakramentów Kurii Diecezjalnej w Kaliszu; redaktor półrocznika „Studia Kaliskie”; adres do korespondencji: ul. Wyspiańskiego 8, 62-800 Kalisz; tel. (0-prefiks-62) 767-41-49; e-mail: kwiatkowski@post.pl.

¹ *Pontificale Romanum ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II renovatum, auctoritate Pauli PP VI editum, Ioannis Pauli PP II cura recognitum. De ordinatione episcopi, presbyterorum et diaconorum*. Editio typica altera. Typis Polyglottis Vaticanis 1990 (dalej skrót: OEPD).

² Zob. M. L e s s i A r i o s t o. *Commentarium*. „Notitiae” 26:1990 s. 96.

z odnowienia liturgii³ Istniały też przyczyny natury jurydycznej, tzn. konieczność dostosowania księgi *De ordinatione* do norm liturgicznych zawartych w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r. Należało także dokonać odpowiednich przystosowań w związku z drugim wydaniem Mszału Rzymskiego w 1975 r. oraz *Caeremoniale Episcoporum* w 1984 r.

Ta sama rzymska Kongregacja dekretem z dnia 12 I 1998 r. zatwierdziła polskie tłumaczenie Pontyfikału, a 8 IV 1998 r. Prymas Polski Kardynał Józef Glemp wydał dekret zezwalający na jego druk; druk ukończono w 1999 r.⁴ W naszym studium zajmiemy się jedynie Obrzędem święceń prezbiterów. Najpierw zostanie przedstawiona struktura obrzędów święceń prezbiteratu w odnowionym Pontyfikale Rzymskim ze szczególnym podkreśleniem nowości i różnic w odniesieniu do poprzedniego wydania z 1968 r. W drugiej części wskazane zostaną niektóre tematy teologiczne święceń prezbiteratu.

I. STRUKTURA OBRZĘDU ŚWIĘCEŃ PREZBITERATU W PONTYFIKALE RZYMSKIM Z 1990 ROKU

W nowym Pontyfikale umieszczono różne warianty święceń prezbiterów: Obrzędy święceń prezbiterów⁵, Obrzędy święceń jednego prezbitera⁶ oraz połączone Obrzędy święceń diakonów i prezbiterów. Także w drugim przypadku mamy dwa warianty: Obrzędy święceń wielu diakonów i wielu prezbiterów⁷ oraz Obrzędy święceń jednego diakona i jednego prezbitera⁸ Po-

³ Na temat historii i prac związanych z przygotowaniem drugiego wydania *Obrzędu święceń biskupa, prezbiterów i diakonów* zob. A. B u g n i n i. *La riforma liturgica (1948-1975)*. Bibliotheca „Ephemerides Liturgicae” Subsidia 30. Roma: Edizioni Liturgiche 1983 s. 687-700; F. D e l l’ O r o. *La „Editio typica altera” del Pontificale Romano delle Ordinanze*. RiL 78:1991 281-335.

⁴ *Pontyfikał Rzymski, odnowiony zgodnie z postanowieniem świętego Soboru Powszechnego Watykańskiego II, wydany z upoważnienia Papieża Pawła VI, poprawiony staraniem Papieża Jana Pawła II. Obrzędy święceń biskupa, prezbiterów i diakonów*. Wydanie drugie wzorcowe. Katowice: Księgarnia św. Jacka 1999 (dalej skrót: OŚBPD).

⁵ OEPD 118-144; OŚBPD 118-144. Zob. Cz. K r a k o w i a k. *Święcenia prezbiterów w Pontyfikale Rzymskim z 1990 roku*. W: *Kapłan wśród kapłańskiego ludu*. Red. W. Słomka, J. Misiurek. Homo meditans XIV Lublin 1993 s. 87-98.

⁶ OEPD 145-172; OŚBPD 145-172.

⁷ OEPD 260-300; OŚBPD 260-300.

⁸ OEPD 301-341; OŚBPD 301-341.

szczególne Obrzędy święceń poprzedzają wstępy teologiczno-pastoralne, co jest nowością w porównaniu z pierwszym wydaniem Pontyfikału z 1968 r.

1. *Wprowadzenia teologiczne i pastoralne*

Pierwszym dokumentem wprowadzającym do odnowionych Obrzędów święceń jest Dekret Kongregacji Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów. Dekret, tłumacząc stosowność przygotowania drugiego wydania wzorcowego Obrzędów, odwołuje się do doświadczenia płynącego z odnowienia liturgii i jednocześnie wskazuje elementy, które uległy zmianie. W przypadku święceń prezbiterów dokonano następujących zmian:

– Obrzędy święceń prezbiterów we wszystkich wariantach zostały poprzedzone wprowadzeniem teologicznym i pastoralnym, ukazującym naukę o sakramencie święceń i sposób jego sprawowania.

– Obrzęd święceń prezbiterów umieszczono po Obrzędzie święceń biskupa, a nie jak poprzednio – po Obrzędzie święceń diakonatu. Układ zstępujący jest bardziej logiczny i pozwala lepiej zrozumieć, że prezbiterzy są współpracownikami biskupa.

– W modlitwie święceń pozostały nie zmienione słowa należące do natury sakramentu i wymagane do ważności jego sprawowania. Zostały zmienione pewne wyrażenia i dodano niektóre zdania zaczerpnięte z Nowego Testamentu, aby dać pełniejsze pojęcie prezbiteratu jako stopnia święceń pochodzącego od Chrystusa Kapłana.

– Wyraźniej sformułowano pytania skierowane do kandydatów, dotyczące pełnienia przez nich posługi pojednania i celebracji Eucharystii⁹

a) *Wprowadzenie ogólne*

Drugie wydanie Pontyfikału zawiera Wprowadzenie ogólne oraz Wprowadzenia teologiczno-pastoralne do poszczególnych Obrzędów święceń. Wstęp ogólny, bardzo prosty w swoich sformułowaniach, składa się z trzech części:

- *Święcenia (De Sacra Ordinatione)*;
- *Struktura Liturgii święceń (De structura celebrationis)*;
- *Dostosowanie do miejscowych warunków i okoliczności (De adaptationibus ad varias regiones et adiuncta)*.

---

⁹ Zob. Dekret Kongregacji Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów. W: OŚBPD s. 5-6.

Pierwsza część Wprowadzenia zawiera teologiczną syntezę poszczególnych stopni święceń, wziętą z trzeciego rozdziału Konstytucji dogmatycznej o Kościele *Lumen gentium*. Prezbiterzy przez sakrament święceń zostają ustanowieni świętymi szafarzami w imię Chrystusa i otrzymują dar Ducha Świętego, aby karmili Kościół słowem i łaską Bożą¹⁰ Podobnie jak każdy urząd kościelny, tak również urząd prezbitera ustanowiony jest przez Boga. W wykonywaniu swojego urzędu prezbiterzy zależni są od biskupów, z którymi związani są godnością kapłańską. Na mocy sakramentu święceń, na podobieństwo Chrystusa, najwyższego i wiekuistego Kapłana, mają głosić Ewangelię, być pasterzami wiernych i sprawować kult Boży jako prawdziwi kapłani Nowego Testamentu¹¹ Sakramentu święceń prezbiteratu udziela się przez włożenie rąk biskupa („per manuum impositionem”) i modlitwę, w której biskup błogosławi Boga oraz błaga o dar Ducha Świętego do pełnienia posługi („et precem qua ab eo benedicatur Deo et invocatur donum Spiritus Sancti ad ministerium implendum”)¹²

Istotne elementy każdego święceń, a zatem także święceń prezbiteratu, powinny być wyjaśniane w katechezie i wyeksponowane w czasie celebracji liturgicznej. Wierni uczestniczą w tych obrzędach modląc się w milczeniu, słuchając modlitwy i potwierdzając ją końcową aklamacją¹³ Druga część Wprowadzenia ogólnego podkreśla, że dla czytelności Obrzędów święceń duże znaczenie mają obrzędy przygotowawcze i wyjaśniające¹⁴ Sakramentu święceń należy udzielać najlepiej w niedzielę, podczas Mszy świętej, której przewodniczy biskup w otoczeniu prezbiterów¹⁵ Trzeba także zwrócić uwagę na wewnętrzny związek święceń i celebracji Mszy świętej. W całości celebracja sakramentu święceń składa się z Obrzędów wstępnych i Liturgii Słowa, Obrzędów święceń, Liturgii Eucharystycznej i Obrzędów zakończenia¹⁶

Oдноśnie do Obrzędu święceń prezbiteratu Konferencje Biskupów mogą dokonać zmian w zakresie:

- sposobu wyrażenia zgody na wybór kandydatów przez miejscową wspólnotę;
- możliwości dodania nowych pytań przed święceniami;

¹⁰ KK 11; OŚBPD 1.

¹¹ KK 28; OŚBPD 2;4.

¹² OŚBPD 6; OEPD 6.

¹³ OŚBPD 7.

¹⁴ OŚBPD s. 8.

¹⁵ OŚBPD s. 9.

¹⁶ Por. OŚBPD 10; D e l l' O r o. *La „Editio typica altera” del Pontificale Romano delle Ordinazioni* s. 312-313.

- określenia sposobu przyrzeczenia czci i posłuszeństwa;
- zatwierdzenia nowych pieśni, które można wykonywać zamiast zamieszczonych w Pontyfikale¹⁷

b) Wprowadzenie teologiczne i pastoralne
do Obrzędów święceń prezbiterów

Oprócz Wprowadzenia ogólnego, znajdującego się na początku księgi, mamy także Wprowadzenia teologiczne i pastoralne do poszczególnych Obrzędów święceń. *Praenotanda* rozdziału drugiego nowego Pontyfikału ukazują w sposób jednolity, zwarty, systematyczny i bardzo jasny wskazania teologiczne, rubrycystyczne i pastoralne Obrzędów święceń prezbiteratu. Wprowadzenie teologiczne i pastoralne podzielone jest na cztery paragrafy:

- Znaczenie święceń (*De Ordinationis momento*);
- Obowiązki i posługi (*De officiis et ministeriis*);
- Celebracja święceń (*De Ordinationis celebratione*);
- Przedmioty i czynności, które należy przygotować (*De iis, quae sunt paranda*).

W pierwszym paragrafie ukazane są aspekty doktrynalne święceń prezbitera. Teologia prezbiteratu bazuje na dwóch soborowych dokumentach, czyli Dekrecie o posłudze i życiu kapłanów *Presbyterorum ordinis* i Konstytucji dogmatycznej o Kościele *Lumen gentium*. Przez sakrament święceń prezbiterzy zostają namaszczeni Duchem Świętym i przez to otrzymują szczególne znamię („speciali caractere signantur”), przez które upodobniają się do Chrystusa Kapłana. Dzięki temu mogą działać w Jego zastępstwie. Prezbiterzy uczestnicząc w kapłaństwie i posłannictwie biskupa są jego nieodzownymi współpracownikami i razem z nim tworzą jedno prezbiterium, którego zadaniem jest posługiwanie ludowi Bożemu¹⁸ Ukazuje się ich w relacji do Chrystusa, biskupa i prezbiterium oraz podkreśla ich zadania (*munera*) do wykonania¹⁹

W paragrafie drugim wskazuje się na zadanie powierzone wiernym diecezji. Mają oni modlić się za kandydatów do prezbiteratu²⁰ Ponieważ prezbiter zostaje ustanowiony dla konkretnego Kościoła lokalnego, wcześniejszej modlitwie winno towarzyszyć także liczne uczestnictwo duchownych i wier-

---

¹⁷ OŚBPD 11.

¹⁸ OŚBPD 101.

¹⁹ Por. OŚBPD 102.

²⁰ OŚBPD s. 103.

nych w Obrzędzie święceń. Podkreśla się szczególnie obecność wszystkich prezbiterów z danej diecezji²¹. Pośród wszystkich posług sprawowanych przy święceniach prezbitera na pierwsze miejsce wysuwa się posługa biskupa diecezjalnego, który powinien być szafarzem święceń²². Ze względu na wspólnotę tego samego ducha prezbiterzy uczestniczący w Liturgii święceń razem z biskupem wkładają ręce na kandydatów²³ oraz mogą spełniać także inne posługi. Jeden z nich, współpracownik biskupa i odpowiedzialny za formację kandydatów, prosi w imieniu Kościoła o udzielenie sakramentu święceń i odpowiada na pytanie dotyczące godności kandydatów. Poza tym niektórzy prezbiterzy mogą pomagać wyświęconym przy zakładaniu szat liturgicznych oraz w miarę możliwości wszyscy prezbiterzy witają pocałunkiem pokoju nowo wyświęconych braci. Możliwa jest także wspólna koncelebra²⁴.

W trzeciej części Wprowadzenia teologicznego i pastoralnego, zatytułowanego *Sprawowanie święceń*, umieszczono różne wskazania dotyczące czasu i miejsca oraz przebiegu celebracji święceń. Najpierw przypomina się o konieczności stosownego przygotowania do Liturgii święceń. Przygotowanie obejmuje zarówno wspólnotę Kościoła lokalnego, jak i kandydatów do święceń²⁵. Najlepszym miejscem do celebracji święceń prezbiteratu jest kościół katedralny, ale nie wyklucza się także innego kościoła, mającego szczególne znaczenie dla wspólnoty lokalnej lub dla kandydatów do święceń²⁶. Aby natomiast umożliwić jak najliczniejszy udział wiernych w celebracji liturgicznej Obrzędów święceń, najlepiej sprawować je w niedzielę lub inny dzień świąteczny²⁷.

Następne punkty przedstawiają i krótko wyjaśniają przebieg Liturgii święceń prezbiteratu. Święcenia odbywają się zawsze podczas Mszy świętej, po zakończeniu Liturgii Słowa. Łacińskie wydanie Pontyfikału mówi w tym miejscu o uroczystej Mszy świętej stacyjnej („*Ordinatio fit intra Missarum sollemnium ritu stationali celebrata*”)²⁸. Umieszczenie Obrzędów święceń między

²¹ OŚBPD s. 104.

„Szafarzem święceń jest biskup. Wypada, aby święceń diakona na prezbitera dokonywał biskup diecezjalny” (OŚBPD 105).

²³ Tamże.

²⁴ Por. OŚBPD 106.

²⁵ OŚBPD 107.

²⁶ OŚBPD 108.

²⁷ OŚBPD 109.

²⁸ OEPD 110. Szczegółowy opis takiej Mszy świętej znajdujemy w *Caeremoniale Episcoporum*. Pars II. Caput I s. 41-51. Zobacz także: *Caeremoniale Episcoporum* nr 480 s. 129.

pierwszą i drugą częścią Mszy świętej tworzy z nich, w aspekcie celebracyjnym, jedną całość liturgiczną, jeden akt kultu. W czasie święceń, aby jeszcze bardziej podkreślić jedność celebracyjną, można zastosować specjalny formularz Mszy obrzędowej „Przy udzielaniu święceń”, chyba że nie pozwalają na to przepisy zawarte w kalendarzu liturgicznym²⁹

Ostatnia, czwarta część Wprowadzenia teologicznego i pastoralnego zawiera bardzo konkretne i szczegółowe wskazówki dotyczące przedmiotów, które należy przygotować do sprawowania Mszy świętej i Obrzędów święceń prezbiterów³⁰ Znajdujemy tu także normy odnoszące się do miejsca celebracji święceń i szat liturgicznych biskupa oraz wszystkich uczestniczących w święceniach prezbiterów³¹

2. Obrzędy święceń prezbiterów

Ponieważ w Obrzędach święceń prezbiterów dokonano najwięcej zmian i modyfikacji, w porównaniu z Pontyfikałem z 1968 r., wymagają one podkreślenia. Dokonane modyfikacje dotyczą tekstów eucharystycznych oraz rubryk³²

Struktura święceń generalnie została zachowana z poprzedniego Pontyfikału. W celebracji Liturgii święceń można wyróżnić sześć części:

- Obrzędy wstępne i Liturgia Słowa
- Obrzędy wprowadzające
- Obrzędy święceń
- Obrzędy wyjaśniające
- Liturgia Eucharystyczna
- Obrzędy zakończenia.

Profil strukturalny nowych Obrzędów święceń prezbiterów jest lepiej wyeksponowany od strony graficznej. Przedstawia to poniższe zestawienie synoptyczne.

---

²⁹ OEPD 110.

³⁰ Zob. OŚBPD 115-117.

³¹ OŚBPD 116-117

Bardzo szczegółowo dokonane zmiany i modyfikację przedstawia C. Magnoli, dokonując zestawienia synoptycznego Obrzędów święceń prezbiterów z 1968 i 1990 r. Zob. C. M a g n o l i. *Varianti rituali ed eucologiche nell'Editio altera dei Riti di Ordinale*. RiL 78:1991 s. 336-367

OEPD (nn. 118-144) ³³ Ritus initiales et liturgia verbi.	ODPE (ss. 31-49; nn. 5-29) De liturgia verbi
Ordinatio electio candidatorum homilia promissio electi supplicatio litanica impositio manuum et prex ordinationis unctio manuum et traditio panis et vini	De ordinatione presbyterorum
Liturgia eucharistica	De liturgia eucharistica
Ritus conclusionis	

Rubryki Obrzędów wstępnych i Liturgii Słowa podkreślają uroczysty charakter procesji wejścia, w której biorą udział diakoni, w tym diakon niosący księgę Ewangelii³⁴, kandydaci do święceń, koncelebrujący prezbiterzy oraz biskup. Wszystkie obrzędy wstępne i Liturgia Słowa odbywają się jak w każdej Mszy świętej. Czytania mogą być własne z Mszy przy udzielaniu święceń. Można także wziąć czytania z dnia³⁵

a) Obrzędy wprowadzające

Obrzędy święceń prezbiterów rozpoczynają się po Ewangelii od tzw. rytów wprowadzających. Obejmują one najpierw przedstawienie kandydatów biskupowi oraz zgromadzonej wspólnocie³⁶. Następnie upoważniony przez biskupa prezbiter prosi w imieniu Kościoła o udzielenie święceń prezbiteratu. Odwołując się do opinii wiernych i odpowiedzialnych za przygotowanie kandydatów, zaświadcza, że są godni przyjąć święcenia. Z kolei biskup ogłasza wybór do stanu prezbiteratu przedstawionych kandydatów³⁷ i na podstawie czytań zawartych w Liturgii Słowa wygłasza homilię, w której wyjaśnia ludowi i kandydatom istotę urzędu posługiwania prezbiterów. W Pontyfikale umieszczono propozycję takiej homilii³⁸

³³ W nowym Pontyfikale zastosowaną numerację ciągłą, progresywnie wzrastającą. W poprzednim Pontyfikale każdy rozdział miał własną numerację i dlatego w cytowaniu należało także podawać strony.

³⁴ Poprzedni Pontyfikał czynność tę rezerwował dla subdiakona: „Subdiaconum librum Evangeliorum deferentem” (ODPE 5 s. 31).

³⁵ OŚBPD 118-119; 110.

³⁶ OŚBPD 121.

³⁷ OŚBPD 122.

³⁸ OŚBPD 123.

Tekst homilii pozostał niezmieniony. Jedynie w pierwszym zdaniu dotychczasowe *gradum* zostaje zamienione na *ministerium*³⁹ Podkreśla się w ten sposób, także z punktu widzenia lingwistycznego, że prezbiterat jest służebną posługą w Kościele, a nie – jak dotąd – jednym ze stopni godności kościelnej. Polskie tłumaczenie homilii zawartej w Obrzędach święceń prezbiterów nie dokonało tej zmiany. Pozostaje tekst mówiący o godności: „Uważnie zatem rozważcie, jakiej g o d n o ś c i w Kościele mają dostąpić”⁴⁰

Po zakończeniu homilii mający przyjąć święcenia wyrażają wobec biskupa i wspólnoty swoją wolną wolę przyjęcia święceń prezbiteratu. Pytania stawiane przez biskupa kandydatom dotyczą wierności pełnienia urzędu posługiwania kapłańskiego przez prezbitera. Kandydaci zobowiązują się, jako gorliwi współpracownicy biskupa, do pełnienia następujących posług: kierowanie ludem Bożym, głoszenie słowa Bożego, wykładanie prawd katolickiej wiary, sprawowanie misterii Chrystusa, zwłaszcza Eucharystii i sakramentu pokuty, modlitwa za powierzony lud, poświęcanie się Bogu za zbawienie ludzi. Celem posługi prezbiterów jest chwała Boża i uświęcenie ludu chrześcijańskiego⁴¹ Prezbiter ma być współpracownikiem biskupa diecezjalnego, dlatego składa mu przyrzeczenie czci i posłuszeństwa⁴²

W porównaniu z poprzednim Pontyfikalem spotykamy tu pewne zmiany. Przede wszystkim wzrasta do pięciu liczba pytań skierowanych przez biskupa do kandydatów. Dodatkowo kandydaci przyrzekają biskupowi wierność w pełnieniu posługi modlitwy za powierzony lud: „Czy chcesz razem z nami wypraszać Boże miłosierdzie dla powierzonego ci ludu, modląc się nieustannie według nakazu Chrystusa?”⁴³ W szerszych i mniej precyzyjnych pojęciach jest tutaj nawiązanie do przyrzeczenia składanego w czasie święceń diakonatu, a dotyczącego obowiązku sprawowania Liturgii Godzin w intencji Kościoła i całego świata⁴⁴ Druga zmiana dotyczy kolejności zadawanych pytań. Pytanie dotyczące posługi słowa znajduje się przed pytaniem dotyczącym sprawowania misterii Chrystusa, czyli sakramentów. Porządek taki jest bardziej logiczny od strony liturgicznej i teologicznej, gdyż głoszenie słowa Bożego poprzedza i przygotowuje do celebracji sakramentów. Pytanie doty-

---

³⁹ ODPE 14 s. 32: „attente perpendite ad qualem in Ecclesia g r a d u m sint ascensuri”; OEPD 123: „attente perpendite ad quale in Ecclesia m i n i s t e r i u m sint ascensuri”

⁴⁰ OŚBPD 123.

⁴¹ OŚBPD 124.

⁴² OŚBPD 125.

⁴³ OŚBPD 124.

⁴⁴ Zob. OŚBPD 200.

czące sprawowania misterii Chrystusa zostało zbożone specjalnym odniesieniem do celebracji Eucharystii i sakramentu pokuty⁴⁵

Odnosnie do przyrzeczenia czci i posłuszeństwa poprzedni Pontyfikat przewidywał tylko dwie możliwości dotyczące biskupa. Pierwsza wersja dotyczyła składania przyrzeczenia czci i posłuszeństwa biskupowi ordynariuszowi, a druga – biskupowi, który nie jest ordynariuszem⁴⁶ Zakonnicy przyjmujący święcenia prezbiteratu zawsze używali drugiej formy. Nowe Obrzędy święceń dodają trzecią możliwość dotyczącą zakonników⁴⁷ Podkreśla się, że zakonnicy należą nie tylko do określonego zakonu czy zgromadzenia, ale także do określonego Kościoła lokalnego. Winni są posłuszeństwo nie tyle biskupowi, który udziela święceń, co raczej swojemu prawnie ustanowionemu przełożonemu zakonnemu i biskupowi miejsca, w którym jako prezbiterzy będą pracować⁴⁸

Ostatnim elementem rytów wprowadzających jest Litania błagalna⁴⁹ Wprowadzenie do Litanii do Wszystkich Świętych i modlitwa kończąca Litanię wzięte są ze starożytnego Sakramentarza z Werony (953 i 954)⁵⁰ Na czas wykonywania Litanii kandydaci do święceń padają na twarz, a wszyscy uczestniczący w liturgii klęczą. Natomiast w Okresie Wielkanocnym, w nawiązaniu do starożytnej tradycji Kościoła, wierni zachowują postawę stojącą. Dopuszcza się dodanie do Litanii imion świętych będących patronami kościoła lub patronami przyjmujących święcenia.

W Litaniu błagalnej nie dokonano wielu zmian. Na liście przyzywanych świętych nastąpiła zamiana miejsc w przypadku niektórych świętych, a także zmieniono kolejność wezwań błagalnych. W końcu dodano jedno wezwanie za cierpiących: „Ut omnibus in tribulatione versantibus misericordiam tuam largiri digneris”⁵¹

⁴⁵ ODPE 15 s. 34: „Vultis mysteria Christi ad laudem Dei sanctificationem populi christiani, secundum Ecclesiae traditionem, pie et fideliter celebrare?”; OEPD 124: „Vultis mysteria Christi ad laudem Dei sanctificationem populi christiani, secundum Ecclesiae traditionem, praesertim in Eucharistiae sacrificio et sacramento reconciliationis, pie et fideliter celebrare?”

⁴⁶ Zob. ODPE 16 s. 34.

⁴⁷ Zob. OEPD 125: „Promittis Episcopo dioecetano necnon legitimo Superiori tuo reverentiam et oboedientiam?”

⁴⁸ Por. L e s s i A r i o s t o. *Commentarium* s. 95-96.

⁴⁹ OEPD 127.

⁵⁰ OEPD 126 i 128.

⁵¹ OEPD 127; OŚBPD 127: „Prosimy Cię, abyś okazał miłosierdzie wszystkim cierpiącym i strapionym”

b) Włożenie rąk i modlitwa święceń

Zgodnie z Konstytucją apostolską papieża Pawła VI *Pontificalis Romani recognitio* najważniejszym obrzędem w ordynacji prezbitera jest włożenie rąk i modlitwa święceń⁵². Włożenie rąk dokonywane przez biskupa w milczeniu stanowi materię sakramentalną, a słowa modlitwy święceń – jego formę. Po włożeniu rąk przez biskupa również wszyscy obecni prezbiterzy w milczeniu kładą ręce na każdego z wybranych. Kandydaci do święceń w czasie wykonywania gestu włożenia rąk oraz modlitwy święceń przyjmują postawę klęczącą. Ogólne wprowadzenie mówi, że w czasie wkładania rąk wierni modlą się w milczeniu, a w modlitwie święceń uczestniczą przez słuchanie jej i potwierdzenie końcową akklamacją⁵³. Zwraca się także uwagę, aby wierni mogli dobrze widzieć czynności liturgiczne⁵⁴.

W drugim wydaniu wzorcowym Obrzędów święceń prezbiterów najwięcej zmian dokonano w *Prex ordinationis presbyterorum*. Przede wszystkim nie mówi się o modlitwie konsekuracyjnej (*Oratio Consecrationis*)⁵⁵, lecz o modlitwie święceń (*Prex Ordinationis*)⁵⁶. Jako punkt odniesienia służyła modlitwa wzięta z Sakramentarza z Werony, która jednak została wydłużona i przepracowana. Przedstawiona niżej synopsa modlitw święceń z Pontyfikałów z 1968 i z 1990 r. pozwala te zmiany lepiej dostrzec.

OEPD 131	ODPE 22 s. 43-44
I. Anakleza	
<p>Adesto, Domine, sancte Pater, omnipotens aeterne Deus, <i>humane dignitatis auctor</i> et distributor omnium <i>gratiarum</i>, per quem proficiunt universa, per quem cuncta firmantur, <i>qui ad efformandum populum sacerdotalem</i> <i>ministros Christi Filii tui,</i> <i>virtute Spiritus Sancti, in eodem diversis</i> <i>ordinibus disponis.</i></p>	<p>idem idem honorum auctor et distributor omnium dignitatum, idem idem amplificatis semper in melius naturae ratio- nabilis incrementis, per ordinem congrua ratione dispositum.</p>

⁵² P a w e ł VI. *Pontificalis Romani recognitio*. W: OŚBPD s. XI.

⁵³ OŚBPD 7.

⁵⁴ OŚBPD 130.

⁵⁵ ODPE 21-22 s. 38.

⁵⁶ OEPD 131.

II. Anamneza

Iam in priore Testamento officia

Sacramentis mysticis instituta creverunt: ut cum *Moysen et Aaron regendo et sanctificando populo* praefecisses.

ad eorum societatis et operis adiumentum sequentis ordinis et dignitatis viros eligeres.

Sic in eremo, per septuaginta virorum prudentium mentes Moysi spiritum propagast; quibus ille adiutoribus usus *populum tuum facilius* gubernavit.

Sic in filios Aaron paternae plenitudinis abundantiam transfudisti, ut ad *sacrificia tabernaculi, quae umbra erant futurorum bonorum,* meritum sufficeret *secundum Legem* sacerdotum.

Novissime vero, Pater sancte, Filium tuum in mundum misisti, Apostolum et Pontificem confessionis nostrae Iesum.

Ipse tibi per Spiritum Sanctum semetipsum obtulit immaculatum, et Apostolos suos, sanctificatos in veritate, missionis suae participes effecit; quibus comites addidisti ad opus salutis per totum mundum nuntiandum atque exercendum.

Unde sacerdotales gradus atque officia levitarum

idem
ut cum Pontifices summos regendis populis praefecisses,

idem
idem
et secundae dignitatis viros eligeres.

idem
idem
idem
idem
in populo, innumeras multitudines facile gubernavit.

idem
idem

ut ad hostias salutare
et frequentioris officii sacramenta meritum sufficeret sacerdotum.

Hac providentia, Domine,

Apostolis Filii tui
doctores fidei comites addidisti.
quibus illi orbem totum
secundis praedicatoribus impleverunt.

III. Epikleza

Nunc etiam infirmitati nostrae, Domine, quaesumus, hos adiutores largire quibus in apostolico sacerdotio fungendo indigemus.

Da, quaesumus, omnipotens Pater, in hos famulos tuos presbyteri dignitatem;

Quapropter infirmitati quoque nostrae.
idem
haec adiumenta largire
qui tanto fragiliores sumus,
tanto his pluribus indigemus.

idem
idem

<p>innova in visceribus eorum Spiritum sanctitatis; acceptum a te, Deus, secundi meriti munus obtineant, censuramque morum exemplo suae conversationis insinuent.</p>	<p>idem idem idem idem idem idem</p>
IV. Modlitwa wstawiennicza	
<p>Sint probi cooperators Ordinis nostri, ut verba Evangelii, <i>eorum praedicatione in cordibus hominum, Sancti Spiritus gratia, fructificent et usque ad extremum terrae perveniant.</i> <i>Sint nobiscum fideles dispensatores mysteriorum tuorum, ut populus tuus per lavacrum regenerationis innovetur et de altari tuo reficiatur, utque reconcilientur peccatores et subleventur infirmi.</i> <i>Sint nobis iuncti, Domine, ad tuam deprecandam misericordiam pro populo ipsis commisso atque pro universo mundo.</i> <i>Sic nationum plenitudo, in Christo congregata, in unum populum tuum, in Regno tuo consummandum, convertatur.</i></p>	<p>idem idem usque ad extremum terrae perveniant. Et nationum plenitudo, idem in unum populum <u>Dei sanctum</u> idem</p>
V. Doksologia	
<p>Per Dominum nostrum Iesum Christum, Filium tuum, qui tecum vivit et regnat in unitate Spiritus Sancti, Deus, per omnia saecula saeculorum. Amen.</p>	<p>idem idem</p>

W pierwszej części modlitwy święceń, zwanej anaklezą, Bóg Ojciec, główny adresat modlitwy, nazwany jest Panem, Ojcem świętym i Wszechmogącym Wiecznym Bogiem. Bóg jest tym, który rozdziela wszelkie łaski, jest twórcą ludzkiej godności. On zapewnia rozwój wszelkim stworzeniom i podtrzymuje je swoją mocą. W tej relacji do stworzeń warto zauważyć inicjatywę Boga i Jego działanie, które jest zawsze pierwsze, jest łaską. W celu

kształtowania ludu kapłańskiego Bóg ustanawia pomocników Chrystusa różnych stopni i napełnia ich mocą Ducha Świętego. Łatwo zauważyć, że określenia „honorum auctor” (twórca honorów) i „distributor omnium dignitatum” (udzielający wszelkich godności), występujące w dawnej modlitwie święceń, zostały zamienione na „humanae dignitatis auctor” (twórca ludzkiej godności)⁵⁷ i „distributor omnium gratiarum” (udzielający wszelkich łask). Nie mówi się więcej o zaszczytach i godnościach, ale o służbie. Bóg ustanawia różne stopnie sług Jezusa Chrystusa („ministros Christi”). Celem ich działania jest doskonalenie ludu kapłańskiego. Wyrażenie „ad efformandum” użyte także przez Konstytucję dogmatyczną o Kościele, wskazuje na pewien proces, działanie, którego celem jest udoskonalenie, ulepszenie⁵⁸. W końcu bardzo ogólne stwierdzenie: „naturae rationabilis”, oznaczające ludzkość, stworzenia rozumnej natury, zamieniono na: „populum sacerdotalem”

W drugiej części modlitwy święceń, zwanej anamnezą, następuje oczyszczenie starożytnych terminów dotyczących posługi prezbiterów i nie mówi się więcej o stopniach kapłaństwa i godności drugiego stopnia. Nie traktuje się posługi prezbiteratu w kategoriach zaszczytów i robienia kariery. W starotestamentalnej typologii wspomina się Mojżesza i Aarona oraz siedemdziesięciu mężów danych im do pomocy w kierowaniu ludem. Ich funkcja została wzbogacona o wyrażenie mówiące także o uświęcaniu ludu („regendo et sanctificando populo”). W czytelny sposób ukazany jest cel powołania i przekazania władzy synom Aarona – składanie ofiar w świątyni („sacrificia tabernaculi”) oraz wystarczająca liczba kapłanów do ich składania. Ofiary składane w świątyni były tylko cieniem dóbr przyszłych. Zapowiedzi Boga wypełniły się w sposób ostateczny w Jezusie Chrystusie. Jest On Zwiastunem lub – ściślej – Połanym do ukazania woli Bożej oraz Najwyższym Kapłanem („Apostolum et Pontificem”). Jezus Chrystus w mocy Ducha Świętego z samego siebie złożył nieskalaną ofiarę i powołał do udziału w swoim posłannictwie uświęconych w prawdzie Apostołów. Ten sam Bóg dał Apostołom współpracowników („comites”), aby po całym świecie głosili i pełnili dzieło zbawienia. Nowa modlitwa święceń zadania pomocników Apostołów ukazuje w sposób bardziej dynamiczny i misyjny. Są powołani, aby głosić i realizować dzieło zbawienia (słowo i sakrament).

⁵⁷ Polskie tłumaczenie nie jest w tym miejscu precyzyjne: „który obdarzasz godnością ludzi” (OŚBPD 131).

⁵⁸ Zob. KK 10: „Kapłan urzędowy dzięki władzy świętej, jaką się cieszy, kształci (*efformat*) lud kapłański” Por. KK 28; PO 12.

W epiklezie nie dokonano wielu zmian. Zauważa się przede wszystkim przejście od nieosobowego „haec adiumenta” do osobowego „hos adiutores”. W sposób bardziej zdecydowany i jasny została przedstawiona konieczność współpracowników do wypełnienia kapłańskiej posługi. W najważniejszej części modlitwy święceń prosi się Boga Ojca o godność prezbiteratu dla Jego sług, a także o odnowienie w ich sercach Ducha świętości. W tym Duchu mają pełnić czynności związane z kapłańskim posługiwaniem drugiego stopnia oraz przykładem swojego życia pociągać innych do poprawy obyczajów.

Następująca po epiklezie modlitwa wstawiennicza jest nowa i bardzo rozbudowana. W poprzednim tekście była jedynie prośba, aby prezbiterzy byli wiernymi współpracownikami biskupów w wierze i działaniu dla budowania Kościoła. Teraz zadania prezbiterów ukazane są w sposób bardziej precyzyjny. Podkreśla się, jak poprzednio, ich ścisły związek z biskupem. Współpracują z nim w głoszeniu słowa Bożego. Przez ich przepowiadanie i łaskę Ducha Świętego słowa Ewangelii mają przynosić obfite owoce w ludzkich sercach i docierać na krańce ziemi. Współpracują z biskupem także w udzielaniu sakramentów: chrztu, Eucharystii, pokuty i namaszczenia chorych, oraz w modlitwie za powierzony lud. Nowe elementy umieszczone w modlitwie święceń bardzo zbogacają i poszerzają związek prezbitera z biskupem⁵⁹. Na określenie tej relacji użyto następujących określeń: „adiutores” (pomocnicy), „cooperatores” (współpracownicy), „sint nobiscum” (niech będą z nami), „sint nobis” (niech będą nam).

Na uwagę zasługuje także pneumatologiczny wymiar modlitwy święceń. Duch Święty wspomniany jest nie tylko w epiklezie, ale także we wszystkich częściach tej modlitwy. W odniesieniu do Ducha Świętego użyto następujących określeń: „virtute Spiritus Sancti”, „per Spiritum Sanctum”, „Sancti Spiritus gratia”, „in unitate Spiritus Sancti”

c) Obrzędy wyjaśniające i Liturgia Eucharystyczna

Po modlitwie święceń następują tzw. ryty wyjaśniające. Najpierw nowo wyświęceni zakładają stulę, na sposób właściwy prezbiterom, i ornat⁶⁰. Po założeniu kapłańskiego stroju rubryki zachęcają do zrobienia komentarza

---

⁵⁹ Mało szczęśliwe wyrażenia z poprzedniej modlitwy święceń: „albowiem im słabsi jesteśmy od Apostołów, tym większej liczby ich [tzn. prezbiterów] potrzebujemy” zostały zamienione na: „daj także nam, słabym takich pomocników, których potrzebujemy do wypełniania kapłańskiej posługi, przekazanej nam przez Apostołów”

⁶⁰ OŚBPD 132.

wyjaśniającego obrzęd namaszczenia rąk⁶¹ Słowa, które biskup wypowiada przy namaszczeniu, nawiązują do otrzymanego daru Ducha Świętego. Obrzęd ten oznacza szczególnie uczestnictwo prezbiterów w kapłaństwie Chrystusa. Tak jak Chrystus zostają namaszczeni Duchem Świętym i posłani do uświęcania ludu. W porównaniu z poprzednimi Obrzędami święceń prezbiteratu nie wykonuje się w tym miejscu hymnu *Veni, Creator Spiritus*⁶², lecz psalm 110(109) z antyfoną *Sacerdos in aeternum* lub inną pieśń odpowiadającą treścią tej antyfonie.

Po namaszczeniu rąk nowo wyświęconym prezbiterom biskup wręcza im chleb i wino. Rubryki zachęcają, aby dary chleba i wina, które będą przeznaczone do Mszy świętej, przynieśli wierni i wręczyli je diakonowi, który przekazuje je biskupowi⁶³ Do przyniesienia darów przez wiernych nawiązują także słowa biskupa wręczającego je prezbiterom: „Przyjmij dary ludu świętego, które mają być ofiarowane Bogu”⁶⁴ Poprzednio nie było mowy o udziale wiernych w tym obrzędzie⁶⁵

Obrzędy wyjaśniające kończą się udzieleniem przez biskupa neoprezbiterom pocałunku pokoju. To samo mogą uczynić wszyscy obecni w kościele prezbiterzy⁶⁶ W tym czasie można śpiewać responsorium *Iam non dicam vos servos* lub psalm 100(99) z antyfoną *Vos amici mei estis*, lub też inną pieśń odpowiadającą treścią antyfonie⁶⁷

Liturgię Eucharystyczną koncelebruje biskup wraz z nowo wyświęconymi prezbiterami. Zajmują oni miejsca najbliższe biskupa. W nowym Pontyfikale nowością są osobne modlitwy *Hanc igitur* dla Modlitw Eucharystycznych od I do IV⁶⁸, gdyż poprzednio była tylko jedna taka modlitwa⁶⁹ Rubryki dopuszczają, aby rodzice i krewni wyświęconych przyjęli Komunię świętą pod obiema postaciami⁷⁰ Na zakończenie Mszy świętej można udzielić błogosławieństwa zwykłego lub uroczystego. W Obrzędach święceń prez-

⁶¹ OŚBPD 133.

⁶² Poprzedni Pontyfikał dopuszczał także śpiew psalmu 110 wraz z antyfoną *Sacerdos in aeternum*, ale jako drugą możliwość po hymnie *Veni, Creator Spiritus*.

⁶³ OŚBPD 135.

⁶⁴ Tamże.

⁶⁵ ODPE 26 s. 46.

⁶⁶ OŚBPD 136.

⁶⁷ OŚBPD 137

⁶⁸ OŚBPD 140.

⁶⁹ ODPE 29 s. 49.

⁷⁰ OŚBPD 141

biterów umieszczono propozycję błogosławieństwa aaronickiego z potrójnym „Amen”⁷¹

3. Formularze mszalne i czytania biblijne przy udzielaniu święceń prezbiteratu

W rozdziale V nowego Pontyfikału Rzymskiego umieszczono teksty mszalne oraz bogaty wybór czytań biblijnych, których można używać przy udzielaniu święceń. Wszystkie modlitwy wzięte są z Mszału Rzymskiego (MR) wydanego w 1975 r. Dokonano jedynie niewielkich modyfikacji. Odnośnie do święceń prezbiteratu istnieją dwa formularze mszalne: Msza przy udzielaniu święceń prezbiteratu (*Pro ordinatione presbyterorum*)⁷² i Msza przy udzielaniu święceń diakonatu i prezbiteratu (*Pro ordinatione diaconorum et ordinatione presbyterorum*)⁷³

Kolekta Mszy przy udzielaniu święceń prezbiteratu ukazuje, że Bóg przez kapłanów kieruje swoim ludem i On jest Tym, który diakonów Kościoła wybiera do stanu prezbiteratu. Wybrani diakoni zostaną dziś, czyli przez święcenia, włączeni do kolegium prezbiterów i dlatego Kościół prosi Boga, aby wytrwale pełnili Jego wolę oraz przez swą posługę i życie pomnażali Jego chwałę w Chrystusie. W porównaniu z modlitwą z Mszału nastąpiło tu doprecyzowanie i nie używa się na określenie kandydatów do święceń ogólnego „illis”⁷⁴, ale mówi się konkretnie: „his diaconis Ecclesiae tuae, quos hodie ad presbyteratus munus eligere dignaris”⁷⁵

Modlitwa nad darami podkreśla, że prezbiterzy zostali powołani do służenia ołtarzom i ludowi Bożemu. Kontekst modlitwy nad darami jednoznacznie wskazuje, że ich misją jest sprawowanie Eucharystii i innych sakramentów. Właśnie łaska płynąca z Ofiary Eucharystycznej ma sprawić, że ich służba będzie się podobała Bogu i przynosiła Kościołowi trwałe owoce. Także w tej modlitwie dokonano niewielkiej zmiany: zamiast „eorum servitium”⁷⁶ jest „famulorum tuorum servitium”⁷⁷

---

⁷¹ OŚBPD 143.

⁷² OŚBPD 343; OEPPD 343.

⁷³ OŚBPD 345; OEPPD 345.

⁷⁴ MR s. 798.

⁷⁵ OEPPD 343.

⁷⁶ MR s. 798.

⁷⁷ OEPPD 343.

Podobne myśli znajdujemy w modlitwie po Komunii świętej. Złożona i przyjęta Eucharystia ma dać nową gorliwość prezbiterom i wszystkim wiernym. Wspólnie, zjednoczeni w trwałej miłości Boga, mają godnie Mu służyć. Łatwo zauważyć, że modlitwy prezydenckalne ukazują zadania prezbiterów: kierowanie ludem Bożym jako pasterze oraz sprawowanie sakramentów, z których najważniejsza jest Eucharystia.

Kolekta drugiego formularza mszalnego przy udzielaniu święceń diakonatu i prezbiteratu wzięta jest z innego formularza mszalnego, a mianowicie *Pro vocationibus ad sacros ordines*⁷⁸ Bóg w kierowaniu swoim ludem posługuje się wybranymi przez siebie pasterzami, którzy nazwani są tu także synami Boga. W modlitwie pojawia się prośba, aby Bóg zesłał Ducha pobożności i męstwa, aby w Jego mocy wybrani synowie godnie pełnili służbę przy ołtarzu i pokornie głosili Ewangelię. W kolekcie tej słowa „qui hos famulos tuos dignos altaribus tuis reddat ministros”⁷⁹ zastąpiły: „qui dignos altaribus tuis excitet ministros”⁸⁰

W modlitwie nad darami najpierw wspomina się gest umycia nóg uczniom przez Jezusa, a następnie prosi, aby Bóg przyjął nasze dary, w których oddajemy samych siebie na duchową ofiarę. Prosimy także, aby On sam nappełnił nas duchem pokory i miłości.

Modlitwa po Komunii świętej ukazuje ścisły związek między Eucharystią, a ściślej: karmieniem się Ciałem i Krwią Chrystusa, z wierną służbą Ewangelii, sakramentom i dziełom miłosierdzia. Ta służba jest oddawaniem chwały Bogu i ma prowadzić do zbawienia wierzących.

Wszystkie formularze Mszy świętej przy udzielaniu święceń zawierają tę samą prefację, wziętą z Mszy Krzyżma⁸¹ Uwielbiamy w niej Boga, który przez namaszczenie Duchem Świętym ustanowił Swojego Jednorodzonego Syna Kapłanem nowego i wiecznego przymierza. On też postanowił, że w Kościele będą wykonywane różnorakie posługi. Przede wszystkim Chrystus obdarza cały lud odkupiony przez Siebie królewskim kapłaństwem, ale wybiera także niektórych ludzi, którzy przez święcenia otrzymują udział w Jego kapłańskiej służbie. Zadaniem tych wybranych jest odnawianie, czyli uobecnianie w imieniu Jezusa Chrystusa Jego odkupieńczej Ofiary, otaczanie miłością powierzonego im ludu Bożego, karmienie go słowem Bożym i umacnianie sakramentami. W końcu ofiarują całe swoje życie dla Jezusa i dla zbawie-

⁷⁸ MR s. 803.

⁷⁹ OEPD 345.

⁸⁰ MR s. 803.

⁸¹ MR s. 241; OEPD 342-345.

nia braci, chcąc się do Niego całkowicie upodobnić. W taki sposób składają świadectwo wiary i miłości.

W drugiej części rozdziału V zamieszczono wybór czytań biblijnych, które mogą być wykorzystane w Liturgii Słowa Mszy świętej przy udzielaniu święceń⁸². Niektóre z czytań zawierają wyraźne wskazanie, przy których święceniach należy je wykorzystać. Inne zaś mogą być stosowane we wszystkich święceniach. Na święcenia prezbiteratu w sposób szczególny przeznacza się następujące lektury: Lb 11, 11b-12.14-17.24-25a – Wybór siedemdziesięciu mężów przeznaczonych do pomocy Mojżeszowi w rządzeniu ludem; Iz 61, 1-3a – Opis powołania proroka; Dz 20, 17-18a.28-32.36 – Pożegnanie św. Pawła ze starszymi Kościoła z Efezu; 1 Tm 4, 12-16 – Uwagi św. Pawła skierowane do Tymoteusza („Nie zaniedbuj charyzmatu, który został ci dany przez nałożenie rąk prezbiterów”).

Dokonana analiza rytów i tekstów liturgicznych nowych Obrzędów święceń prezbiteratu pozwala dostrzec główne tematy teologiczne zawarte w obrzędach.

III. TEOLOGIA ŚWIĘCEŃ PREZBITERATU W NOWYM PONTYFIKALE

Celebracja liturgiczna jest świadectwem wiary Kościoła. Dlatego w przypadku studium dotyczącego nowej księgi liturgicznej nie można zatrzymać się tylko na opisie celebracji i modlitw liturgicznych. Trzeba wejść w ich istotę i odkryć ich serce, czyli teologię. Szczegółowa analiza Obrzędów święceń prezbiteratu dostarcza wielu tematów teologicznych, dlatego ze względu na pewne ograniczenia ramowe należy dokonać wyboru.

1. *Epikletyczna forma sakramentu święceń prezbiteratu*

Struktura celebracji liturgicznej sakramentu święceń prezbiteratu podkreśla jego formę epikletyczną. Najważniejszym momentem obrzędów jest gest włożenia rąk przez biskupa i kolegium prezbiterów oraz modlitwa święceń.

---

⁸² OŚBPD 346-351; OEPD 346-351.

Pośród wielu gestów i znaków używanych w celebracji sakramentu święceń najważniejszy jest gest włożenia rąk dokonywany w milczeniu przez biskupa i prezbiterów uczestniczących w liturgii⁸³. Bardzo bogata w treści symbolika gestu włożenia rąk w kontekście święceń prezbiteratu jest jednoznaczna i wskazuje na udzielenie daru Ducha Świętego. Wraz z nim zostaje przekazany urząd i zadania z nim związane. Włożenie rąk wzmocnione modlitwą święceń podkreśla, że święcenia nie są zwykłym aktem prawnym i przekazaniem pewnych zadań i obowiązków wobec określonej grupy ludzi, ale są przekazaniem daru Ducha Świętego. Jedna z rubryk armeńskiego Rytuału święceń tak wyjaśnia znaczenie tego gestu: oznacza on, że dawcą władzy i łaski jest Duch Święty, a biskup jest Jego ministrem i pośrednikiem, czymś podobnym do kanału, przez który przyptywa woda ze źródła⁸⁴.

Poza tym gest włożenia rąk i modlitwa święceń wskazują, że święcenie prezbitera nie jest mandatem udzielonym przez wspólnotę, ale jest darem pochodzącym od Boga. Św. Jan Chryzostom w jednej ze swoich homilii wyjaśnia: „W tym wyrażają się święcenia: nakłada się rękę człowieka, ale to sam Bóg dokonuje wszystkiego, i to ręka Boga dotyka głowy tego, który jest święcony”⁸⁵. Warto także przytoczyć fragment Wprowadzenia teologicznego do Obrzędów święceń opracowanego przez Konferencję Episkopatu Włoch: „Źródłem zarówno wybrania, jak i uświęcenia i misji poszczególnych ministrów jest specjalne zesłanie Ducha Świętego. Dlatego nie może istnieć działanie konsekuracyjne bez przywołania Ducha Świętego, związanego z apostołskim gestem nałożenia rąk. Przywrócenie centralnego znaczenia gestowi nałożenia rąk w celebracji Obrzędów święceń chce lepiej ukazać, że łaska, która wprowadza kandydata w ministerium episkopatu, prezbiteratu i diakonatu jest darem Ducha Chrystusa zmartwychwstałego”⁸⁶. Natomiast w polskim wydaniu nowego Pontyfikału we Wprowadzeniu teologicznym i pastoralnym do Święceń prezbiterów czytamy: „Przez włożenie rąk biskupa i Modlitwę święceń zostaje udzielony kandydatom dar Ducha Świętego do pełnienia urzędu posługiwania prezbiterów”⁸⁷.

⁸³ Zob. T. Citrini. *L'apporto del Rituale alla teologia del ministero ordinato*. RiL 28:1991 s. 368-390; M. Maggiani. *La mano e lo Spirito*. RiL 28:1991 s. 391-401.

⁸⁴ Cyt. za: I. Oñatibia. *Ministri ecclesiali. Ordine*. W: D. Borobio. *La celebrazione nella Chiesa. I sacramenti*. T. 2. Torino: Elle Di Ci 1994 s. 696.

⁸⁵ J. Chryzostom. *In Act. Apost. VI*, hom. 14, 3. PG 60, 115-116.

⁸⁶ *Ordinazione del Vescovo, dei presbiteri e dei diaconi*. Libreria Editrice Vaticana 1979 s. 13.

⁸⁷ OŚBPD 112.

Sercem modlitwy święceń jest epikleza, w której biskup, świadomy swojej sytuacji, prosi najpierw o pomocników potrzebnych do wypełnienia kapłańskiej posługi przekazanej mu przez Apostołów. Jak już wcześniej zostało podkreślone, w tej części epiklezy nie używa się więcej terminu „fragilitas”, lecz „infirmitas”. Choć same w sobie oba terminy wydają się być równoważne, to jednak z kontekstu wynika, że pierwszy oznacza pewną słabość okazjonalną, natomiast drugi słabość fundamentalną, która dotyka każdego człowieka. Staje się ona widoczna zwłaszcza w kontekście spotkania człowieka z Bogiem i wypełniania przez człowieka zadań przez Boga powierzonych. Dlatego potrzebna jest modlitwa, w której biskup wraz z całym ludem staje przed Bogiem, kierującym przez swojego Syna i w mocy Ducha Świętego Kościołem. „Infirmitas” oznacza także słabość biskupa jako pojedynczego sługi, który potrzebuje „adiutores” w wypełnianiu posługi apostołowskiej⁸⁸

W drugiej części epiklezy biskup prosi, aby Ojciec Wszechmogący dał swoim sługom godność prezbiteratu oraz odnowił w nich Ducha świętości dla wiernego wypełniania urzędu kapłańskiego drugiego stopnia i dawania świadectwa swoim życiem. W tej najistotniejszej części modlitwy święceń jest prośba o dwa dary: godność prezbiteratu i odnowienie Ducha świętości. Trzeba jednak zauważyć, że sam Bóg jest dawcą daru, jakim jest godność prezbiteratu – „acceptum a Te, Deus, secundi meriti munus obtineant”⁸⁹

Obecność i działanie Ducha Świętego ukazane są nie tylko w epiklezie, ale także w innych częściach modlitwy święceń. Najpierw jest On wspomniany w anaklezie: ustanowieni przez Boga w różnych stopniach służby Jezusa Chrystusa napełnieni są mocą Ducha Świętego. W anamnetycznej części modlitwy ukazującej misję Jezusa Chrystusa także podkreśla się rolę Ducha Świętego. Przez Niego Jezus złożył z samego siebie Ofiarę nieskalaną i powołał do udziału w swoim posłannictwie uświęconych w prawdzie Apostołów⁹⁰

Ryty następujące po geście włożenia rąk i modlitwie święceń wyjaśniają to, co w nich się dokonało. Pośród tych obrzędów na szczególną uwagę zasługuje namaszczenie rąk nowo wyświęconym prezbiterom. Oznacza ono szczególne uczestnictwo prezbiterów w kapłaństwie Chrystusa, które dokonało się przez wylanie Ducha Świętego. Prezbiterzy, namaszczeni wewnętrznie

⁸⁸ Citrini. *L'apporto del Rituale alla teologia del ministero ordinato* s. 374-375

⁸⁹ OŚBPD 131; OEPD 131.

⁹⁰ Tamże.

Duchem Świętym i uczestniczący przez to w kapłaństwie Chrystusa, są powołani do uświęcania ludu chrześcijańskiego i składania Bogu Ofiary⁹¹

2. Eklezjalny wymiar sakramentu święceń

W tym punkcie dla stworzenia możliwie pełnego obrazu trzeba poruszyć wiele zagadnień. Niewątpliwie na pierwszy plan wysuwa się obraz Kościoła przedstawiony w tekstach liturgicznych Obrzędów święceń prezbiterów. Następnie należy przedstawić szczegółowe zadania, czyli misję prezbiterów w Kościele. Nie można pominąć milczeniem aktywnego uczestnictwa wspólnoty Kościoła w liturgii święceń. W końcu trzeba zwrócić uwagę na ważny, z punktu widzenia teologii, problem relacji prezbitera do biskupa, biskupa do prezbitera i prezbitera do prezbitera.

a) Misterium Kościoła w historii zbawienia

Bóg realizuje swoje zbawcze plany wobec świata poprzez wybraną przez siebie wspólnotę, lud Boży, który na poszczególnych etapach historii zbawienia przyjmuje różne formy. W tej wspólnocie Bóg zawsze wybierał i powoływał niektóre osoby do pełnienia szczególnych zadań, które służyły dziełu zbawienia wszystkich ludzi. Tak było w czasach Starego Testamentu, gdzie służbę na rzecz zbawienia pełnili prorocy, królowie i kapłani. W Nowym Testamencie historia zbawienia osiągnęła swój szczyt w Jezusie Chrystusie – Kapłanie, Królu i Proroku. Także Jezus zgromadził wokół siebie wspólnotę uczniów⁹² Dziś w Kościele tę szczególną służbę, będącą kontynuacją misji Chrystusa, pełnią biskupi, prezbiterzy i diakoni. Wspólnota Kościoła, tzn. jej obraz, miejsce i rola w historii zbawienia, zajmuje ważne miejsce w tekstach liturgicznych Obrzędów święceń prezbiteratu.

W modlitwie święceń już w pierwszej części różne stopnie sług Jezusa Chrystusa ukazane są w kontekście dobra wspólnoty – „Dla kształtowania kapłańskiego ludu ustanawiasz w nim różne stopnie sług Twojego Syna Jezusa Chrystusa” Wspomnienie figur starotestamentalnych wprowadzone zostało retrospektywnie przez słowo „już” (*iam*), co wskazuje, że były one tylko czasowe oraz zapowiadały i prowadziły do nowej rzeczywistości, zrealizowanej w Jezusie Chrystusie i kontynuowanej przez Apostołów i ich następców

---

⁹¹ Por. OŚBPD 133.

⁹² Zob. OŚBPD 123; 131.

w czasie Kościoła. Posługi realizowane na poszczególnych etapach historii zbawienia są ze sobą w pewien sposób powiązane. Jedne przygotowują i zapowiadają drugie, ale ich cel jest zawsze ten sam – służba ludowi Bożemu. W ten sposób modlitwa święceń odzyskała prymat historii zbawienia, jej ciągłości i trwałości. Dziś w Kościele historia ta realizuje się dzięki obecności i działaniu Ducha Świętego⁹³

b) Posługa prezbiterów w Kościele i dla Kościoła

Na podstawie analizy modlitwy święceń i innych tekstów liturgicznych (np. homilia biskupa) widzimy, że Bóg zawsze powoływał i nadal powołuje ministrów ze wspólnoty i dla wspólnoty: „pamiętajcie, że zostaliście wzięci z ludzi i dla ludzi ustanowieni, aby im pomagać w dążeniu do Boga”⁹⁴ A zatem także funkcje i zadania prezbiterów należy widzieć w ścisłej relacji do wspólnoty. W homilii umieszczonej w Obrzędach święceń prezbiterów czytamy: „Jednak sam nasz wielki Kapłan, Jezus Chrystus, wybrał niektórych uczniów, aby w Jego imię publicznie wykonywali w Kościele posługę kapłańską dla dobra ludu” oraz dalej: „ci nasi bracia mają otrzymać kapłaństwo w stopniu prezbiterów, aby służyli Chrystusowi Nauczycielowi, Kapłanowi i Pasterzowi, za którego sprawą Jego Ciało, to jest Kościół, staje się Ludem Bożym, buduje się i rośnie jako świątynia”⁹⁵ Prezbiterzy wyświęceni na prawdziwych kapłanów Nowego Przymierza, upodobnieni do Chrystusa Najwyższego i Wiecznego Kapłana, złączeni z kapłaństwem biskupów mają głosić słowo Boże, kierować ludem Bożym i oddawać cześć Bogu przede wszystkim przez składanie Ofiary Chrystusowej. Ich nauczanie powinno stać się pokarmem dla powierzonego im ludu Bożego, a świętość ich życia źródłem radości dla wyznawców Chrystusa. Mają budować słowem i przykładem dom Boży, tj. Kościół. Pełniąc funkcję uświęcania przez swoje pośrednictwo sprawiają, że duchowa ofiara wiernych zostanie udoskonalona przez włączenie w Chrystusową Ofiarę, składaną ich rękami na ołtarzu w sposób bezkrwawy i sakramentalny. Przez posługę sakramentalną mają włączać ludzi do ludu Bożego, odpuszczać grzechy w imieniu Chrystusa i Kościoła. Modlitwa składana Bogu ma być ofiarowana za lud Boży i cały świat. W końcu pełniąc posługę Chrystusa Pasterza, w łączności i w poddaniu biskupowi, mają łączyć

---

⁹³ OŚBPD 131.

⁹⁴ OŚBPD 123.

⁹⁵ OŚBPD 123.

wiernych w jedną rodzinę i przez Chrystusa w Duchu Świętym prowadzić ją do Ojca.

Teksty podkreślają, że posługa prezbiterów powinna obejmować nie tylko wspólnotę Kościoła, ale także cały świat. Misyjny i uniwersalny charakter ich posługi wyraża się w modlitwie za cały świat. Złączeni z biskupami mają wypraszać Boże miłosierdzie nad powierzonym im ludem i nad całym światem. Ich posługiwanie ma doprowadzić do zjednoczenia wszystkich narodów w Chrystusie tak, aby stały się jednym ludem, który osiągnie pełnię doskonałości w Królestwie Bożym⁹⁶

c) Zadania wspólnoty Kościoła wobec prezbiterów i ich uczestnictwo w liturgii święceń

Wstęp teologiczny i pastoralny do Obrzędów święceń prezbiterów wielokrotnie zwraca uwagę na obecność i czynny udział wspólnoty Kościoła w liturgii święceń. Najpierw jednak podkreśla się odpowiedzialność wspólnoty Kościoła diecezjalnego za przygotowanie kandydatów do święceń prezbiteratu. Wzywa się, aby wszyscy wierni diecezji modlili się za kandydatów do prezbiteratu, zwłaszcza w mszalnej modlitwie powszechnej i w prośbach niesporów⁹⁷ Ponieważ nowy prezbiter ustanowiony zostaje dla całego Kościoła lokalnego, dlatego w święceniach powinni jak najliczniej uczestniczyć prezbiterzy danej diecezji oraz inni wierni⁹⁸ Dla stworzenia możliwości licznego udziału wiernych w Obrzędach święceń zaleca się, aby odbywały się one w niedzielę lub inny dzień świąteczny, poza dniami zakazanymi prawem liturgicznym⁹⁹ Dalej *Praenotanda* zachęcają, aby Kościół lokalny, w którym mają pełnić posługę święceni prezbiterzy, był przygotowany do liturgii święceń.

Udział Kościoła lokalnego w liturgii święceń wyraża się przede wszystkim w prośbie skierowanej do biskupa, aby wyświęcił kandydatów. Upoważniony przez biskupa w imieniu Kościoła prosi: „Czcigodny Ojcze, święta Matka, Kościół, prosi, abyś tych naszych braci wyświęcił na prezbiterów” Następnie ów prezbiter, odpowiadając na pytanie biskupa o zdatność do przyjęcia święceń, odwołuje się do opinii wiernych. Wspólnota Kościoła staje się również świadkiem składanych przez kandydatów przyrzeczeń dotyczących gotowości

⁹⁶ Por. OŚBPD 123; 124; 125; 131.

⁹⁷ OŚBPD 103.

⁹⁸ OŚBPD 104.

⁹⁹ OŚBPD 9; 109.

pełnienia swego posłannictwa¹⁰⁰ W najważniejszym momencie święceń, czyli podczas włożenia rąk przez biskupa, wierni modlą się w milczeniu, w modlitwie święceń zaś uczestniczą przez jej słuchanie i potwierdzenie końcową aklamacją: „Amen”¹⁰¹ Aktywny udział wiernych przewidziany jest także w obrzędzie wyjaśniającym, jakim jest wręczenie chleba i wina. Dary te zostają przyniesione właśnie przez wiernych, co dobrze koresponduje ze słowami biskupa wypowiedzianymi przy ich wręczaniu prezbiterom¹⁰²

Mówiąc o aktywnym udziale Kościoła lokalnego w liturgii święceń, nie można pominąć obecności wspólnoty Kościoła niebieskiego. Pielgrzymująca wspólnota Kościoła ziemskiego w modlitwie litanijnej prosi dla kandydatów o szczególne wstawiennictwo świętych u Boga, aby hojnie udzielił im potrzebnych darów do przyjęcia i pełnienia posługi prezbitera¹⁰³

d) Relacja prezbitera do biskupa, biskupa do prezbitera i prezbitera do prezbitera

Zarówno teksty soborowe cytowane w *Praenotanda*, jak i teksty liturgiczne podkreślają ścisły związek prezbitera z biskupem. We Wprowadzeniu do Obrzędów święceń prezbiterów znajdujemy proste stwierdzenie, że szafarzem święceń jest biskup oraz że wypada, aby święceń diakona na prezbitera dokonał biskup diecezjalny¹⁰⁴ W tym miejscu powstaje pytanie o naturę relacji prezbitera do biskupa i biskupa do prezbitera.

Cytowane teksty Soboru Watykańskiego II mówią, że prezbiterzy, choć nie posiadają pełni kapłaństwa i w wykonywaniu swej władzy zależni są od biskupów, to jednak są z nimi związani godnością kapłańską otrzymaną przez przyjęcie sakramentu święceń. Poza tym prezbiterzy uczestniczą w kapłaństwie i posłannictwie biskupa. Nazwani są nieodzownymi współpracownikami stanu biskupiego i razem z biskupem tworzą jedno prezbiterium, oddane wypełnianiu różnych zadań¹⁰⁵ Konstytucja *Lumen gentium* dodaje jeszcze, że w poszczególnych, lokalnych zgromadzeniach wiernych czynią oni obecnym w pewnym sensie samego biskupa, z którym jednoczą się ufnie i wielkodusznie i jego obowiązki biorą w części na siebie i troskliwie na co dzień

---

¹⁰⁰ Por. OŚBPD 106; 121-122.

¹⁰¹ OŚBPD 7; 131.

¹⁰² OŚBPD 135.

¹⁰³ OŚBPD 126-128.

¹⁰⁴ OŚBPD 105.

¹⁰⁵ OŚBPD 4; 101-102; KK 28.

je wykonują. Wspólnym mianownikiem wykonywanych zadań jest ich służebny charakter – są powołani do posługiwania ludowi Bożemu¹⁰⁶

Podobnie w homilii podkreśla się dwa razy, że prezbiterzy są współpracownikami biskupów, złączeni z nimi w urzędzie posługiwania kapłańskiego i wezwani do służenia ludowi Bożemu¹⁰⁷ Również w składanych przyrzeczeniach jest mowa, że prezbiter ma pełnić urząd posługiwania kapłańskiego jako gorliwy współpracownik biskupów w kierowaniu ludem Bożym. W łączności z biskupem będzie także wypraszał miłosierdzie dla powierzonego mu ludu, modląc się nieustannie według nakazu Chrystusa. W tym kontekście czymś naturalnym i zrozumiałym jest złożenie przyrzeczenia czci i posłuszeństwa wobec biskupa¹⁰⁸

Temat ten podejmuje również modlitwa święceń. Prezbiterzy, jako pomocnicy i współpracownicy biskupa, współdziałają z nim w głoszeniu słowa Bożego, w jego owocowaniu, w udzielaniu sakramentów (wymienia się przede wszystkim Eucharystię, a także chrzest, pokutę i namaszczenie chorych), w modlitwie za powierzony lud. Temat współpracy prezbiterów z biskupem określają następujące terminy: „adiutores” (pomocnicy), „cooperatores” (współpracownicy), „sint nobiscum” (niech będą z nami), „sint nobis” (niech będą nam)¹⁰⁹

W modlitwie święceń nie mówi się o uczestnictwie prezbiterów w kapłaństwie biskupa. W epiklezie jest natomiast prośba skierowana do Boga, Ojca Wszechmogącego, aby tym sługom udzielił godności prezbiteratu i aby wierne pełnili przyjęty od Boga samego urząd posługiwania kapłańskiego drugiego stopnia¹¹⁰ Ministerium prezbiteratu jest zatem darem, którego jedynym źródłem jest Bóg. Zresztą w całej modlitwie podkreśla się działanie Boga: On jest tym, który obdarza ludzi godnością i hojnie rozdziela dary łaski, On sam dla kształtowania kapłańskiego ludu ustanawia różne stopnie służ Jezusa Chrystusa. Również inicjatywą Boga jest wybranie Mojżesza i Aarona oraz ustanowienie dla nich do pomocy mężów niższych stopniem i godnością. Bóg udziela ducha Mojżesza siedemdziesięciu roztropnym mężom, aby razem z Mojżeszem kierowali ludem Bożym. Podobnie jest w przypadku synów Aarona. W czasach ostatecznych Bóg posłał na świat swojego Syna, Jezusa Chrystusa, który powołał do udziału w swoim posłannictwie Apostołów.

¹⁰⁶ KK 28.

¹⁰⁷ OŚBPD 123.

¹⁰⁸ OŚBPD 124-125.

¹⁰⁹ OŚBPD 131.

¹¹⁰ Tamże.

W końcu Bóg dał współpracowników Apostołom, aby na całym świecie głosili i pełnili dzieło zbawienia. W tym kontekście czymś naturalnym jest prośba biskupa, szafarza święceń prezbiteratu: „Prosimy Cię, Panie, daj także nam, słabym, takich pomocników, których potrzebujemy do wypełniania kapłańskiej posługi”¹¹¹

Wstępy teologiczne, odwołując się do magisterium Vaticanum II, również podkreślają, że przez święcenia udzielany jest prezbiterom sakrament, w którym dzięki namaszczeniu Ducha Świętego zostają naznaczeni szczególnym znamieniem i tak upodobniają się do Chrystusa Kapłana, aby mogli działać w zastępstwie Chrystusa Głowy. Przyjmując sakrament święceń prezbiterzy, zgodnie ze swoim stopniem posługi, uczestniczą w posłannictwie Chrystusa¹¹² A zatem także tutaj widzimy najpierw inicjatywę Boga. Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium* dedykuje 28 numeru temu zagadnieniu. Stwierdza się najpierw, że każdy urząd kościelny ustanowiony jest przez Boga samego, a potem – że prezbiterzy uczestniczą na swoim stopniu święceń w urzędzie jedyne Pośrednika, Chrystusa. Swoją sprawują przede wszystkim w kulcie czy w uczcie eucharystycznej, w której działają w zastępstwie Chrystusa („in persona Christi”). I w końcu, prezbiterzy, pilni współpracownicy stanu biskupiego, stanowią wraz ze swoim biskupem jedno grono kapłańskie, poświęcające się różnym powinnościom¹¹³

Powyższa analiza tekstów wskazuje na dwa zagadnienia: uczestnictwo prezbiterów w kapłaństwie Chrystusa i uczestnictwo prezbiterów w kapłaństwie biskupa. Powstaje pytanie o sposób uczestnictwa w kapłaństwie Chrystusa i kapłaństwie biskupa. Teksty nie są tutaj jednoznaczne. Z pewnością mimo wielu różnych wypowiedzi nie można tu dokonać podziału, że niektóre elementy są darem i pochodzą bezpośrednio od Chrystusa, a inne pochodzą od biskupa. Problem teologiczny pozostaje otwarty i wydaje się, że można pójść dwoma drogami. Pierwsza to zaakceptowanie teologii, która przedstawia ministerium prezbiteratu jako uczestnictwo, w swoim stopniu, w potrójnym *munus* Chrystusa, ale poprzez uczestnictwo w *munus* biskupa. Druga natomiast polegałaby na przyjęciu teologii, która ukazuje *ministerium* prezbiteratu jako owoc zawsze nowego uczestnictwa w *munus* Chrystusa, które staje się możliwe przez przyjęcie sakramentu święceń sprawowanego przez biskupa. Poprzez przyjęty sakrament tworzy się prezbiterium jako

---

¹¹¹ Tamże.

¹¹² OŚBPD 102.

¹¹³ KK 28.

forma istotnej współpracy z biskupem, oczywiście również w subordynacji do biskupa¹¹⁴

Nie ulega wątpliwości, że wszystkie ministeria pochodzą od Boga, są jego bezinteresownym darem, danym dla budowania wspólnoty Kościoła. Dlatego zostawiając na boku teologiczne rozważania i pytania trzeba stwierdzić, że przez sakrament święceń prezbiteratu biskupi otrzymują od Boga braci i współpracowników w pełnieniu misji apostołskiej. Natomiast prezbiterzy przez przyjęcie tego sakramentu otrzymują od Boga biskupa, który jest im dany jako pasterz i ojciec. Tym, który ich łączy, jest Jezus Chrystus i Duch Święty, który czyni ich współpracownikami. Uczestnictwo w jednym kapłaństwie Chrystusa, choć na różnych stopniach, zakłada ścisłą więź i wspólnotę między biskupem i prezbiterami. Nie na darmo Sobór mówi, że tworzą wspólnie jedno prezbiterium.

e) Kolegialność prezbiteratu

W kulminacyjnym momencie modlitwy święceń prezbiterów zamieszczonej w *Traditio Apostolica* biskup prosił dla nich o ducha łaski i rady, aby mogli pomagać w kierowaniu ludem Bożym. Prezbiter nie był określany przez przyporządkowanie biskupowi, a tym bardziej przez udział w jego kapłaństwie, lecz jako część kolegium prezbiterów, pomagających w kierowaniu Kościołem. Kolegium prezbiterów widziano jako senat lub konsylium w prowadzeniu i kierowaniu ludem Bożym. Przewodniczącym tego konsylium był biskup. Ten sam dokument mówił, że gest włożenia rąk wykonują także wszyscy prezbiterzy uczestniczący w liturgii święceń. W tym przypadku gest ten oznaczał uczestnictwo w tej samej łasce i w tej samej posłudze. Wszyscy prezbiterzy mają tego samego kapłańskiego ducha¹¹⁵

Świadectwa pierwszych wieków chrześcijaństwa potwierdzają, że kolegium prezbiteriów stanowiło solidną strukturę. Św. Ignacy z Antiochii nazywa je ciałem doradczym biskupa, jego duchową koroną, kolegium przywiązanym do biskupa jak struny do liry. Widział w *sinedrion* prezbiterów wokół biskupa obraz wspólnoty Apostołów zgromadzonej wokół Jezusa¹¹⁶ Natomiast św. Cyprian wyznaje, że po przyjęciu święceń biskupich uczynił postanowienie, że nie podejmie żadnej ważnej decyzji bez konsultacji z własnym

¹¹⁴ Por. C i t r i n i. *L'apporto del Rituale alla teologia del ministero ordinato* s. 377-379.

¹¹⁵ Por. B. B o t t e (ed.). *La Tradition apostolique de Saint Hippolyte. Essai de reconstitution*. LQF 39. Münster 1963 s. 7-8.

¹¹⁶ Cyt. za: O ñ a t i b i a. *Ministri ecclesiali: Ordine* s. 722-723.

prezbiterium i ludem¹¹⁷ Później, niestety, idea kolegium prezbiterów zanika, a w zamian pojawia się obraz prezbitera jako przywódcy małej, często niezależnej wspólnoty parafialnej, eksponuje się jego kapłańską władzę. Relacja do biskupa nie ma więcej charakteru współodpowiedzialności, lecz staje się formą feudalnej zależności oraz niekwestionowanego autorytetu i władzy biskupa.

Sobór Watykański II w swoich dokumentach wraca do idei kolegialności prezbiterów. Wystarczy wspomnieć cytowaną już Konstytucję dogmatyczną o Kościele *Lumen gentium*: „Prezbiterzy, pilni współpracownicy stanu biskupiego, jego pomoc i narzędzie, powołani do służenia Ludowi Bożemu, stanowią ze swym biskupem jedno grono kapłańskie (presbyterium), poświęcając się różnym powinnościom”¹¹⁸

Temat ten podejmuje także Wstęp teologiczny i pastoralny do Obrzędów święceń prezbiterów. Najpierw zachęca się, aby na święcenia prezbiteratu byli jak najliczniej zaproszeni duchowni, a zwłaszcza wszyscy prezbiterzy diecezji. Uczestniczą oni w sposób aktywny w liturgii święceń. Przede wszystkim wraz z biskupem wkładają na kandydatów ręce. Czynią to ze względu na wspólnotę tego samego ducha. Potem, w miarę możliwości, obecni prezbiterzy witają pocałunkiem pokoju nowo wyświęconych braci na znak ich przyjęcia do prezbiteratu oraz wraz z biskupem i wyświęconymi koncelebrują liturgię eucharystyczną. Oprócz tych istotnych elementów jeden z prezbiterów, wyznaczony przez biskupa, prosi w imieniu Kościoła o udzieleniu sakramentu święceń i odpowiada na pytania dotyczące godności kandydatów. Natomiast niektórzy z obecnych prezbiterów nakładają wyświęconym przysługujące im szaty liturgiczne¹¹⁹

Również w modlitwie święceń w pewnym stopniu występuje temat jednego prezbiterium. W modlitwie wstawienniczej biskup prosi Boga, aby prezbiterzy byli godnymi współpracownikami biskupów, aby razem z nimi byli wiernymi szafarzami misteriiw Pańskich oraz aby złączeni razem z biskupami wyprasali miłosierdzie dla powierzonego im ludu¹²⁰ Można zatem stwierdzić, że odnowione Obrzędy święceń prezbiteratu podjęły zagadnienie jednego prezbiterium nie tylko w części wstępnej, teologicznej, odwołując się do nauczania Soboru, ale także w znakach i modlitwach liturgicznych sakramentu święceń prezbiteratu.

---

¹¹⁷ Tamże s. 723.

¹¹⁸ KK 28.

¹¹⁹ OŚBPD 105-106; 112.

¹²⁰ Por. OŚBPD 131.

Przedstawione tematy teologiczne oczywiście nie wyczerpują całości zagadnienia. Motywem takiego wyboru było subiektywne odczucie autora o ich ważności i jednocześnie niewystarczalności dotychczasowych publikacji. Dotyczy to zwłaszcza aspektu pneumatologicznego i eklezjalnego sakramentu święceń. Analiza nowych Obrzędów święceń prezbiteratu stwarza jeszcze wiele możliwości do rozważań natury teologicznej, np. związek sakramentu święceń prezbiteratu z Eucharystią, prezbiter w służbie historii zbawienia, prezbiter jako reprezentant Chrystusa, ministerium prezbiteratu jako diakonia, i inne. Nowa księga liturgiczna może stać się również źródłem dla teologii duchowości, teologii pastoralnej czy katechezy.

ZAKOŃCZENIE

P Tena, podsekretarz Kongregacji Kultu Bożego, w czasie posiedzenia tejże Kongregacji 29 XI 1989 r. powiedział m.in.: „Nie jesteśmy już w sytuacji reformy liturgicznej, ale po prostu w sytuacji życia liturgicznego, witalności celebracji. [...] nowa generacja akceptuje księgi liturgiczne, ale jeżeli musiałaby coś zmienić, byłaby raczej zmuszona do przejrzenia ich na nowo, czyli do myślenia o reformie reformy. W tym jednak momencie nie interesuje nas pójście tą właśnie drogą”¹²¹ Wypowiedź ta dobrze wyjaśnia dokonujący się proces odnawiania i dostosowywania do nowych warunków poszczególnych ksiąg liturgicznych.

Wydaje się, że również w przypadku *De ordinatione presbyterorum* nie było konieczne dokonanie reformy reformy, ale raczej przejrzenie, zaktualizowanie i lepsze dostosowanie obrzędów do wypracowanej na Soborze Watykańskim II i po nim teologii prezbiteratu. Należało także dokonać pewnych rewizji, kierując się doświadczeniem konkretnego życia liturgicznego. Można stwierdzić, że te założenia zostały dobrze zrealizowane również w polskim wydaniu Obrzędów święceń prezbiteratu, które są dość wiernym tłumaczeniem *De ordinatione presbyterorum editio typica altera*. Nowa księga liturgiczna, mająca Wstęp teologiczny i pastoralny, streszczający teologię prezbiteratu, czytelne, konkretne i jasne rubryki, przejrzystą strukturę i przebieg

---

¹²¹ P T e n a. *Gli adempimenti dopo l'ultima Consulta: lavori e documenti. Programmazione per il futuro*. „Notitiae” 25:1989 43.

samej celebracji może zadowolić wszystkich, począwszy od przyjmujących święcenia, przez ceremoniarzy, do teologów włącznie. Rzeczywiście, nowości zamieszczone w Obrzędach święceń prezbiteratu, zwłaszcza *Praenotanda*, i przepracowana w znacznym stopniu modlitwa święceń sprawiają, że księga ta staje się przewodnikiem w liturgii święceń, ukazując nie tylko przepisy, ryty i modlitwy, ale także głęboką teologię tego, co się dokonuje w liturgicznej celebracji święceń prezbiteratu.

We wnioskach należałoby także zwrócić uwagę na niedostatki odnowionych Obrzędów święceń prezbiteratu. Z pewnością istnieją. Można by poddać dyskusji wykorzystanie w dużej części tekstów z poprzedniego wydania Obrzędów święceń prezbiteratów i pytać, czy nie należałoby stworzyć nowych z uwzględnieniem terminologii bardziej zrozumiałej dla współczesnego człowieka. Czy słuszne jest umieszczenie jednej tylko prefacji wziętej z Mszy Krzyżma dla wszystkich stopni święceń – może i w tym przypadku należałoby opracować nowe teksty, różne dla poszczególnych święceń? Odnośnie do teologii prezbiteratu zostaje otwarty problem natury uczestnictwa prezbitera w kapłaństwie biskupa. W tym miejscu ktoś może zapytać, dlaczego w przypadku prezbiteratów nie wrócono do najstarszej modlitwy święceń z *Tradycji Apostolskiej*, tak jak w święceniach biskupa i diakonów. Można także pytać, czy Konferencja Episkopatu Polski, dokonując tłumaczenia i dostosowania do warunków polskich, dobrze wykorzystwała wszystkie możliwości stworzone przez *editio typica altera*. Na pewno nie istnieje idealna księga liturgiczna, która w stu procentach zadowoliłaby wszystkich. Postawione wyżej pytania nie tyle są formą sądu czy krytyki (autor ze względu na małe jeszcze doświadczenie naukowe nie czuje się kompetentny do jej czynienia), co raczej zachętą i otworzeniem drogi do głębszej dyskusji na poruszone tematy.

BIBLIOGRAFIA

ŹRÓDŁA LITURGICZNE

- La Tradition apostolique de Saint Hippolyte. Essai de reconstitution. Ed. B. Botte. LQF 39. Münster 1963.
- Sacramentarium Veronese. Ed. L. C. Mohlberg. Roma: Casa Editrice Herder 1956 s. 952-954.
- Liber Sacramentorum Romanae Aeclesiae Ordinis Anni Circuli (Sacramentarium Gelasianum). Ed. L. C. Mohlberg. Roma: Casa Editrice Herder 1960 s. 148.
- Le Sacramentaire Grégorien. Ed. J. Deshusses. T. 1. Fribourg 1979 s. 27-29.
- Les Ordines Romani du haut moyen-âge. Ed. M. Andrieu. T. 3-4. Louvain 1974-1985 s. XXXIV-XL.
- Le Pontifical Romano-Germanique du dixième siècle. Ed. C. Vogel. Città del Vaticano 1963 s. XVI.
- Le Liber ordinum en usage dans l'Église wisigothique et mozarabe d'Espagne du Ve au XIe siècle. Ed. M. Férotin. Paris 1912 s. 54-55.
- Le Pontifical Romain du XIIe siècle. W: M. A n d r i e u (ed.). Le Pontifical Romain au moyen-âge. T. 1. Città del Vaticano 1938 s. IX.
- Le Pontifical de la Curie Romaine au XIIIe siècle. W: M. A n d r i e u (ed.). Le Pontifical Romain au moyen-âge. T. 2. Città del Vaticano 1938 s. X.
- Le Pontifical de Guillaume Durand. W: M. A n d r i e u (ed.). Le Pontifical Romain au moyen-âge. T. 3. Città del Vaticano 1940 – Liber primus s. XIII.
- Pontificale Romanum ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli PP VI promulgatum. *De ordinatione Diaconi, Presbyteri et Episcopi*. Editio Typica. Typis Poliglottis Vaticanis 1968.
- Missale Francorum. Ed. L. C. Mohlberg, L. Eizenhöfer, P Siffrin. Herder. Roma 1957 (REDMF 2) nr 1-44.
- Pontificale Romanum ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II renovatum, auctoritate Pauli PP VI editum, Ioannis Pauli PP II cura recognitum. *De Ordinatione Episcopi, Presbyterorum et Diaconorum*. Editio typica altera. Typis Polyglottis Vaticanis 1990.
- Pontyfikał Rzymski odnowiony zgodnie z postanowieniem świętego Soboru Powszechnego Watykańskiego II wydany z upoważnienia Papieża Pawła VI poprawiony staraniem Papieża Jana Pawła II. *Obrzędy Święceń Biskupa, Prezbiterów i Diakonów*. Wydanie drugie wzorcowe. Katowice: Księgarnia św. Jacka 1999.

OPRACOWANIA I ARTYKUŁY

- B r o w n R. E.: Priest and Bishop. Biblical Reflections. New York 1970.
- B r o v e l l i F.: Ordine e ministeri. W: Anámnesis. 3/1 I sacramenti. Genova: Marietti 1992 s. 245-300.

- B u g n i n i A.: La riforma liturgica (1948-1975). Bibliotheca „Ephemerides Liturgicae” Subsidia 30. Roma: Edizioni Liturgiche 1983 s. 687-700.
- C i t r i n i T.: L'apporto del Rituale alla teologia del ministero ordinato. RL 28:1991 s. 368-390.
- C l e r c k P de: Ordination, Orde. Paris 1984.
- C h u p u n g c o A.: „Servitori” di Cristo nella Chiesa. Vescovi, presbiteri, diaconi, laici. Ed. Piemme. Roma (brw.).
- G y P M.: Vocabolario antico per il sacerdozio cristiano. W: Studi sul sacramento dell-Ordine. Roma: Ed. Mame 1959 s. 91-110.
- J o u n e l P Le ordinazioni. W: A. G. M a r t i m o r t (red.). La Chiesa in preghiera. T. 3. Brescia: Queriniana 1987 s. 159-201.
- K u n z l e r M.: Liturgia Kościoła. Poznań: Pallottinum 1999.
- L e s s i A r i o s t o M.: Commentarium. „Notitiae” 26:1990 s. 96.
- M a g g i a n i M.: La mano e lo Spirito. RiL 28:1991 s. 391-401
- M a g n o l i C.: Varianti rituali ed eucologiche nell'Editio altera dei Riti di Ordinatione. RiL 78:1991 s. 336-367
- M a t e o s J.: Los „doce” y otros seguidores de Jesús en el evangelio de Marcos. Madrid 1981.
- N a d o l s k i B.: Liturgika. T. 3. Poznań: Pallotinum 1992 s. 155-191
- O r o F La „Editio typica altera” del Pontificale Romano delle Ordinationi. RiL 78:1991 s. 281-335.
- O ñ a t i b a I.: Ministeri ecclesiali: Ordine. W: D. B o r o b i o (red.). La celebrazione nella Chiesa. II. Torino: ELLE DI CI. Leumann 1994 s. 662-728.
- S a n t a n t o n i A., P a r e n t i S.: Gli ordini sacri e i ministeri. W: A. J. C h u p u n g c o (red.). Scientia liturgica. IV Casale Monferrato: Piemme 1998 s. 209-266.
- The Ministry in Historical Perspective. Ed. H. R. Niebuhr. New York 1956.
- V o g e l C.: L'imposition des mains dans les rites d'ordination en Orient et en Occident. „La Maison-Dieu” 102:1970 s. 52-72.

CONSECRATION OF PRESBYTERS IN THE ROMAN PONTIFICAL OF 1990

S u m m a r y

The study is concerned with the rites of consecration of presbyters according to *editio typica altera* of the part of the Roman Pontifical containing the Rites of consecration of the bishop, presbyters and deacons, promulgated with the decree *Ritus Ordinationum* of June 29, 1989 by the Congregation of Divine Cult and Discipline of Sacraments. In its first part the study presents the structure of rites of presbyters consecration in the new Pontifical with a special stress on the novelties and differences with respect to the previous edition of 1968. Attention should be paid to the theological-pastoral introduction and the significant changes

in the consecration prayer. Most changes have been made in the intercession prayer, in which the presbyters' tasks and their connection with the bishop are precisely pointed to.

The second part of the article is concerned with some theological aspects of the revived rites of presbyters consecration. The epicletic form of the consecration sacrament is first of all stressed, as well as its ecclesiastic dimension. In the latter aspect the reader's attention is drawn to, among others, the issues of presbyters' service in the Church and for the Church, the Church's community's tasks with respect to presbyters, and to the presbyter's relation to the bishop, the bishop's to the presbyter, and the presbyter's to another presbyter.

Translated by Tadeusz Kartowicz

Słowa kluczowe: powołanie, prezbiter, sługa, święcenia, modlitwa święceń, kolegium prezbiterów.

Key words: vocation, presbyter, servant, consecration, Consecration Prayer, college of presbyters.